

Gezamenlijke oproep van de Vlor en het Vlaams Werkgeversplatform aan de nieuwe Vlaamse regering om in te zetten op ‘School of the Future’.

1 Gezamenlijke oproep

Op initiatief van Agoria Vlaanderen hebben de Vlor en het Vlaams Werkgeversplatform samen nagedacht over ‘School of the Future’. School of the Future wil een antwoord bieden op de vraag hoe we in een wijzigende context samen toekomstgericht kwalitatief onderwijs kunnen bieden en hoe scholen zich toekomstgericht kunnen organiseren. Daarbij werd het model van Factory of the Future en de bijbehorende zeven transformaties als inspiratiebron gebruikt.

Met deze gezamenlijke oproep zetten de Vlor en het Vlaams Werkgeversplatform de nieuwe Vlaamse Regering aan om in te zetten op de uitwerking van School of the Future. Er wordt gevraagd om een stimuleringsbeleid voor scholen op te zetten om toekomstgericht onderwijs te organiseren in een wijzigende context. Daarvoor zijn er zes transformatieprocessen bepaald en een aantal richtinggevende principes geformuleerd.

2 Opdracht van onderwijs

Het is niet de bedoeling om een uitgeschreven visie over de opdracht van onderwijs te formuleren in functie van School of the Future. We geven wel een aantal krijtlijnen mee waarbinnen we de gekozen transformatieprocessen zien.

“Onderwijs is:

- een publieke ruimte van en voor iedereen;
- waar (jonge) mensen kennis en vaardigheden verwerven;
- op een manier die hen in staat stelt om kritisch-constructief en op vernieuwende wijze verantwoordelijkheid op te nemen voor het (toekomstig) samen-leven en samen-werken.”

3 Uitgangspunten voor School of the Future

- School of the Future is een gemeenschappelijk traject van de onderwijs- en arbeidsmarktpartners.
- School of the Future is gericht op alle scholen van het leerplichtonderwijs. Er zullen wel een aantal pioniers zijn via projecten, maar de bedoeling is dat uit hun ervaringen kan geleerd worden door andere scholen. Hoe we School of the Future een plaats kunnen geven in het onderwijssysteem, is voorwerp van verdere discussie. De onderwijsactoren verkiezen om hiervoor geen kwaliteitslabel te voorzien.

- School of the Future richt zich op schoolniveau en de mogelijkheden die scholen hebben binnen hun beleidsvoerend vermogen en vanuit hun pedagogische missie. Dat neemt de verantwoordelijkheid van de overheid niet weg om de randvoorwaarden te creëren waarbinnen de transformatieprocessen kunnen gebeuren.

4 Context

In deze paragraaf geven we aan waarom we voor bepaalde transformaties gekozen hebben om een antwoord te bieden op de vraag hoe we vandaag toekomstgericht onderwijs kunnen organiseren. Een beschrijving van die gewijzigde context in zijn totaliteit zou ons te ver leiden binnen het opzet van deze tekst. We geven hier slechts een selectie van gewijzigde contextelementen die aangeven waarom we voor de transformatieprocessen in punt 5 hebben gekozen.

- De context waarin jongeren opgroeien wordt steeds complexer:
 - de verandering van de leefcontext als gevolg van echtscheiding, complexe gezinsstructuren, schoolveranderingen, internationale migratie, ... laat zich voelen tot op de klasvloer;¹
 - de keuzevrijheid en mogelijkheid om je leven zelf vorm te geven, is toegenomen. Dat brengt niet alleen kansen met zich mee, maar ook keuzestress en de voortdurende sociale angst om foute beslissingen te nemen.²
- De schoolse tevredenheid neemt af met de leeftijd. De daling van die tevredenheid verloopt niet voor alle leerlingengroepen op dezelfde wijze. Leerlingen met schoolse vertraging, leerlingen in de b-stroom, het bso en het tso voelen zich doorgaans minder tevreden op school dan normaalvorderende leerlingen of leerlingen in de a-stroom en het aso. In het bso en tso is een derde van de leerlingen niet gelukkig op school.³ Vlaamse 15-jarigen tonen zeer weinig motivatie om goede schoolresultaten te halen of ergens de beste in te zijn.⁴
- De samenleving wordt steeds meer divers zowel op het vlak van culturele diversiteit, thuishalen en -culturen, levensbeschouwing, gender, inclusiever omgaan met functiebeperkingen, ...
- Het debat over onderwijs en over de gewenste uitkomsten verloopt steeds meer gepolariseerd. Enerzijds is er bezorgdheid over dalende leeruitkomsten voor onder meer begrijpend lezen, wiskunde en wetenschappen in het basisonderwijs, wiskunde in het secundair onderwijs, ... Anderzijds wordt er gefocust op grote verschillen tussen leerlingen afhankelijk van socio-economische en etnisch-culturele achtergrond.
- In lijn met de internationale ontwikkelingen neemt ook in Vlaanderen de vraag naar meer verantwoording en een grotere mate van transparantie over de uitkomsten van het

¹ [Omgevingsanalyse van het departement Onderwijs en Vorming](#), p.15

² [Omgevingsanalyse van het departement Onderwijs en Vorming](#), p.63

³ Onderwijsinspectie (2016) [Onderwijsspiegel 2016. Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie](#). (p.120)

⁴ Transitieprioriteit levenslang leren – [situatieanalyse](#)

onderwijsbeleid toe, zeker naar aanleiding van enkele tegenvallende resultaten uit internationaal vergelijkend onderzoek of peilingsonderzoek.⁵

- De houdbaarheidsdatum van kwalificaties en competenties zal verder inkorten. De digitale transformatie en daarbij horende innovatiesnelheid versnellen de kwalificatieveroudering van kwalificaties en competenties verder.⁶ Daardoor stijgt het belang van levenslang leren, maar uit internationaal vergelijkend onderzoek blijkt echter dat werkenden in Vlaanderen weinig deelnemen aan opleiding.
- De aanwervingsbehoefte aan leraren zal in 2023-2024 ongeveer 10% hoger liggen dan in 2014-2015 als gevolg van stijgende leerlingenaantallen in het basisonderwijs, maar ook steeds meer in het secundair onderwijs. Daarnaast is er een stijgende vervangingsvraag door de pensionering van de babyboomers. Daardoor wordt de krapte op de arbeidsmarkt steeds meer structureel.⁷
- De technologische revolutie zorgt voor ingrijpende veranderingen met systemische impact door digitalisering, automatisering, robotisering, artificiële intelligentie, ... De digitalisering en economische dynamiek zullen een impact hebben op de inhoud van vrijwel elke job, op alle niveaus. Het gemiddelde gewenste niveau van digitale competenties neemt overal toe en ook het gewenste niveau van algemene vaardigheden komt hoger te liggen.⁸ Dit heeft voor het onderwijs gevolgen op het vlak van inhouden en de leeromgeving.

5 Transformatieprocessen

Welke transformatieprocessen kunnen scholen doorlopen om toekomstgericht onderwijs te bieden? Op dit moment is het nog niet altijd duidelijk welke vorm deze transformaties in scholen concreet kunnen aannemen. Daarom willen we ruimte creëren voor scholen om mogelijkheden en grenzen te onderzoeken. Er moeten wel afspraken gemaakt worden over onder meer de wijze waarop transformatieprocessen in kaart worden gebracht, over wat er wordt gemeten, over de begeleiding die wordt voorzien en de rol van de verschillende actoren. Bij elk transformatieproces worden hieronder een aantal voorbeelden gegeven van aspecten die daarbij uitgewerkt kunnen worden en waarvoor de mogelijkheden en grenzen onderzocht moeten worden.

5.1 De school als zinvolle en stimulerende werkplek

- Een waarderend personeelsbeleid met aandacht voor verantwoordelijkheid en betrokkenheid uitwerken;
- (gedeeld) schoolleiderschap als cruciale factor;
- innovatieve arbeidsorganisatie verkennen;
- de school als lerende organisatie uitbouwen.

⁵ [Omgevingsanalyse van het departement Onderwijs en Vorming](#), p.44-45

⁶ Sels, L., Vansteenkiste, S., & Knipprath, H. (2017). [Toekomstverkenningen arbeidsmarkt 2050](#) (Werk.Rapport 2017 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk, HIVA - KU Leuven.

⁷ [Bijdrage beleidsdomein Onderwijs en Vorming aan het regeerakkoord](#), p.9

⁸ Agoria (2018) [Digitalisering en de Belgische arbeidsmarkt. Shaping the future of work.](#)

5.2 De school als krachtige leerplek voor elk kind

- Betrokkenheid van leerlingen creëren vanuit motivatie. Het plezier van ontdekken, leren en creëren bijbrengen;
- gelijke kansen bieden en alle talenten zich laten ontplooiën;
- leren op maat van de leerling uitbouwen;
- leerlingen stimuleren en begeleiden naar verantwoordelijkheid voor het leerproces;
- leercultuur bijbrengen aan de leerlingen als opstap naar levenslang leren.

5.3 Doeltreffende school

- Hoog inzetten op vakdidactiek;
- excelleren op het vlak van kennis, vaardigheden en leerresultaten;
- vakoverschrijdend werken waar nodig (bv. STEM);
- evidence informed werken.

5.4 Genetwerkte school

- De school beweegt zich binnen een breed netwerk;
- de school stelt duidelijke grenzen bij de rol die het netwerk opneemt, zodat de kerntaak van onderwijs niet in het gedrang komt.
- Voorbeelden van partners in het netwerk:
 - multidisciplinair werken binnen de eigen school/scholengemeenschap of -groep;
 - andere onderwijsinstellingen, andere onderwijsniveaus (basis, secundair, hoger onderwijs, levenslang leren, dko ...) en onderwijsvormen (BuSO, leren en werken);
 - lerarenopleiding, wetenschappers;
 - bedrijfsleven (alle vormen van werkplekleren, delen van technologische infrastructuur, ...);
 - brede school (opbouwwerk, sport, cultuur, STEM-academies, ...).

5.5 Digitale school⁹

- Digitalisering binnenbrengen in de kernprocessen (leerproces) én ter ondersteuning van de secundaire processen (administratie etc.);
- digitale competenties van leerlingen en onderwijsprofessionals ontwikkelen;
- inzetten op digitale infrastructuur en leermiddelen;
- leerlingen voorbereiden op het leven in een digitale maatschappij.

5.6 Duurzame school

- Zorgzaam omspringen met bronnen en omgeving;
- een duurzame leer-, leef- en werkomgeving creëren;
- in verbondenheid samenleven en -werken;
- bewustzijn voor maatschappelijke uitdagingen bijbrengen.

⁹ Zie ook de gezamenlijke oproep van Vlor en SERV van 25 maart 2019 'Digitaliseringsagenda voor onderwijs en vorming.

6 Hoe komen tot transformaties?

Om te komen tot een duurzame transformatie moeten scholen op een geïntegreerde manier werken met een aantal bouwstenen. Die moeten opgenomen worden vanuit een duidelijke, gedragen visie en het pedagogisch project van de school en vertaald worden in de cultuur en structuur van de school. De bouwstenen zijn dan ook een rode draad doorheen de transformatieprocessen, ook al kunnen ze in de ene transformatie een groter gewicht krijgen dan in de andere. Het gaat dan onder meer over het schoolleiderschap, interne samenwerking, participatiebeleid, personeelsbeleid, leermiddelen, leervormen, schoolinfrastructuur, ...

7 Stimuleringsbeleid voor scholen

Om ervoor te zorgen dat scholen met deze transformatieprocessen aan de slag gaan, moet er een stimuleringsbeleid uitgewerkt worden. Daarbij moet er naar een formule gezocht worden die rekening houdt met deze principes:

- er wordt gewerkt in een veilige omgeving;
- er wordt ontwikkel-, experimenteer- en onderzoeksruimte geboden binnen een duidelijk afgesproken kader met zeker aandacht voor kennisdeling, begeleiding en standaardisering;
- er vertrekt een brede oproep naar scholen;
- bij de keuze van scholen wordt de diversiteit maximaal nagestreefd;
- School of the Future wordt wetenschappelijke ondersteund;
- de relatie met het OK-kader van de onderwijsinspectie wordt bewaakt;
- er wordt voorzien in een evaluatie;
- vanuit de evaluatie en eindrapportering wordt er een link gelegd naar het beleid.
- School of the Future wordt aangestuurd door onderwijs- en arbeidsmarktactoren in de schoot van de Vlor;
- er dient een duidelijk financieel kader te worden gecreëerd.